

väljyittä vaaditaan, että kirkko voi pysyä koossa? Käytännössä katolisessa kirkossa elää jo nyt huomattavan erilaisia kantoja ja menettelyjä. Sallitaanko se, vai pidetäänkö aikansa eläneitä ihanteita ainoina oikeina, maksoi mitä maksoi?

Vesa Hirvonen, dos.
Uskonnonpedagogiikan
yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto

IBRAHIM ALSABAGH
**Letters from Aleppo:
Chronicles of War and
Hope. Trans. Joan Rundo.**
Dublin: Columba Press
2017. 190 s.

**ZIAD HILAL & FRANÇOIS-
XAVIER MAIGRE**
**Homs, l'espérance obs-
tinée. Montrouge: Bayard**
2019. 302 s.

Speciella situationer ger upphov till särskilda litteraturgenrer. Krig, folkmord och andra hemska händelser skapar vittneslitteratur där de som överlevt grymheterna vittnar om vad de varit med om. Islamiska Statens folkmord på yazidier har redan genererat flera böcker där yazidiska kvinnor som hållits av terrorsekten som sexslavar berättar om sitt helvete. Nobelpristagaren Nadia Murads *Den sista flickan* (engelskt original *The Last Girl*) är det mest uppmärksammade bidraget i den genren.

Inom kristen litteratur har den här genren en speciell vinkling.

Författarna vill inte bara återge vad som hänt utan också visa att de inte ens i de värsta ögonblicken var ensamma. Gud fanns vid deras sida och ledde dem genom provningarna. Intressant nog finns det sprickor i detta mönster. Vissa överlevanden från det armeniska folkmordet har i sina vittnesböcker också gett uttryck för tvivel på och ilska gentemot Gud.

En särskild form av denna genre utgörs av vittnesbörd av präster som inte bara råkat hamna i elden utan som frivilligt valt att stanna kvar för att i provningens stund stå vid sina församlingsmedlemmars (och andra behövandes) sida. Så också i dessa två böcker från inbördeskrigets Syrien. Jesuitprästen Ziad Hilal i Homs hade möjlighet att lämna den av kriget svårt drabbade staden, men valde att stanna. Franciskanprästen Ibrahim Alsabagh flyttade tillbaka till Aleppo från Rom 2015, samtidigt som tiotusentals lämnade staden för att komma undan den dagliga beskjutningen.

Alsabagh är kyrkoherde i den latinska katolska församlingen i Aleppo. Hans brev och intervjuer har samlats och utgetts i bokform på flera språk; originalet är på italienska. Tidsmässigt handlar det om perioden från januari 2015 till januari 2017, kort efter att regimen lyckats driva bort rebellerna från östra Aleppo.

Fader Ibrahim är en man med stark tro och gott jämnmod. Han arbetar från morgon till kväll, tar emot en strid ström av människor som ber om hjälp och besöker dem som inte kan eller vågar lämna sina hem. Ofta trotsar han faror. Tidvis faller bomber i närheten av kyrkan och i de bostads-

områden där hans församlingsmedlemmar bor. Tack vare hjälp från Europa kan hans församling driva 24 humanitära projekt som hjälper tusentals personer, både kristna och muslimer.

Genom berättelserna lyser en stark tillfredsställelse över att kunna hjälpa utsatta människor. Samtidigt präglas prästen av förtvivlan över att resurserna är för knappa med hänsyn till de stora behoven. Man får inblick i de förfärliga val familjer hamnar att göra. En mor förklarar att hon håller på att bli blind, men att hon avstår från ögonoperation för att kunna bekosta sina barns utbildning.

Det är ändå inte fråga om en eländesbeskrivning. Visst kommer det fram vilket helvete Aleppos invånare fått gå igenom, och då handlar det inte bara om våldet utan också om vatten- och elbrist, förstörd infrastruktur, skyhög arbetslöshet och skenande inflation. Men det starkaste intrycket är glädjen över allt gott som sker: människor hjälper varandra, de som tidigare fjärmats från kyrkan deltar nu med iver, man vägrar ge upp trots provningarna. Att vi alls lever och att vi kan fira mässa varje dag är ett mirakel, konstaterar prästen.

Fader Ibrahim beskriver kyrkan i Aleppo som full av ljus, tro, hopp och barmhärtighet. "Our church is on its knees to wash the feet of the lepers of the twenty-first century: the poor, the weak, the refugees and the victims of conflict."

Ziad Hilal är liksom Alsabagh syrier, men jesuit och verksam i Homs, landets tredje största stad. Också den drabbades svårt av inbördeskriget. Den gamla stadsdelen, där många kristna

tidigare bodde, upplevde en två års belägring med våldsamma strider. Jesuiterna hjälpte till att evakuera civila under en tillfällig vapenvila, men vissa var så svaga att de var tvungna att stanna kvar. Hilal själv bodde i ett av jesuiternas center som låg något längre bort. Också där förekom strider, men förödelsen var inte lika stor som i den gamla stadsdelen.

Hilals bok är i hög grad en hyllning till en av hans jesuitbröder, nederländaren Frans van der Lugt. Trots vädjanden från många håll vägrade denne att lämna de sista civila i den gamla stadsdelen utan stannade kvar för att betjäna dem. Detta blev hans död; i april 2014 uppsöktes han av en person som drog fram en pistol och kallblodigt avrättade den 75-årige prästen. Mordet är fortfarande ett mysterium. Fader Frans var uppskattad av alla, oberoende av religion eller politisk uppfattning. Hilal berättar om hur han i samband med den slutliga evakueringen av stridande från gamla stan fick möjlighet att prata med några av dem. Han frågade om de visste något om mordet på nederländaren. Alla uttryckte sin respekt för den mördade prästen och intygade att deras grupp inte hade något med mordet att göra.

Ett annat fall som lyfts fram i boken är den italienske jesuitprästen Paolo Dall'Oglio. Till skillnad från sina bröder valde han sida i konflikten och syntes tillsammans med representanter för oppositionen. Detta ledde till att han utvisades i juni 2012. Ett år senare tog han sig illegalt in i landet igen för att söka kontakt med islamisterna i Raqqa. På den vägen försvann han och vad

som hände med honom är fortfarande oklart.

Liksom Alsabagh beskriver Hilal i sin bok det omfattande arbete som han och andra katolska präster, munkar och nunnor administrerar och driver under allt svårare förhållanden. Det handlar om att förhandla fram möjlighet för sjuka att transporteras till sjukhus, att distribuera mat och mediciner, att driva skolor och verksamhet för barn. Och naturligtvis också om att hålla mässa och förvalta sakramenten. Möjligheterna att göra allt detta försvåras ju mer kriget eskalerar. När oppositionssoldaterna evakueras från Homs gamla stadsdel 2014, är det Hilal och hans medarbetare som är först på plats för att sätta igång att bygga upp igen – och då handlar det inte bara om att bygga upp byggnader utan också och inte minst förtroendet mellan olika grupper.

Bägge böckerna ger intressanta inblickar i hur livet har varit för civila under det syriska inbördeskriget. De beskriver människor som med stora risker för sina liv engagerar sig för att hjälpa dem som drabbats. Det är imponerande hur mycket sist och slutligen ganska små församlingar och kommuniteter har kunnat göra genom uthållighet och dedikation.

Det jag saknar är att dessa präster, som också är teologer, skulle göra mer teologiska reflektioner. Vad föder det meningslösa lidandet som drabbar så många oskyldiga människor för tankar om Guds rättvisa och försyn? Hur förändras synen på "den andre" då kriget får en alltmer sektaristisk karaktär? Nu nöjer sig prästerna med att konstatera att den livsviktiga dialogen mel-

lan kristna och muslimer, som pågått länge, är ännu viktigare än någonsin. Visst, men på vilket sätt har den förändrats av att den religiösa dimensionen av konflikten accentuerats? Hilal skriver att den islam han känt var präglad av fredlighet och tolerans. Därför blev han så förvånad över hur snabbt en mer extrem form av religionen kunde vinna så många anhängare i Syrien.

För att kunna utföra sitt viktiga arbete har prästerna ställt sig neutrala i den syriska konflikten. Samtidigt är det så att lugnet och ordningen återställdes både i Homs och i Aleppo efter att regimen lyckats driva bort de beväpnade oppositionsgrupperna. Efter att de sista oppositionssoldaterna evakuerats från Aleppo skriver Fader Ibrahim att det var "som en dröm som uppfylldes" och som att staden "föddes på nytt". Samtidigt är han mån om att tillägga att kriget inte har några vinnare. Alla sidor är förlorare.

Svante Lundgren, TD
Forskare vid Centrum för
Mellanösternstudier
Lunds universitet